

A Büntetés-végrehajtási Szervezet helyzete és aktuális feladatai

Beszámoló a Magyar Börtönügyi Társaság fórumáról

A Magyar Börtönügyi Társaság szakmai fórumot tartott 2006. szeptember 28-án az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán. A rendezvényen Csere László bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka tartott tájékoztatót a Büntetés-végrehajtási Szervezet helyzetéről és aktuális feladatairól, továbbá válaszolt a hallgatóság kérdéseire. A fórum levezető elnöki tisztét Dr. Nagy Ferenc, a Szegedi Egyetem Állam és Jogtudományi Karának tanácskezelő egyetemi tanára, a Magyar Börtönügyi Társaság elnöke látta el.

Csere László előljáróban kifejtette: hosszan lehetne beszélni a témáról, de a meghatározott időkeret miatt csak távirati stílusban tér ki a legfontosabb gondokra, problémákra, illetve azok lehetséges megoldási módjaira. „A Büntetés-végrehajtási Szervezet – sok más költségvetési szervhez hasonlóan – válságos helyzetben van, tevékenységét ellehetetlenülő tárgyi és személyi feltételek jellemzik” – mondta az előadó. Évekre visszamenőleg az a gyakorlat alakult ki, hogy a Szervezet az adott évben az előző évi költségvetés bruttó összegét 5-10%-kal csökkentve kapta meg, mégis mindig képes volt biztosítani az intézetek, intézmények biztonságát. Hogy a kollégák lelkiismeretesen teszik dolgukat, az is bizonyítja, hogy a médiában a büntetés-végrehajtásnak nem volt „nagy ügye” az elmúlt években. 2006-ban a szükségesnél 1,5 milliárd forinttal kevesebb összeg áll rendelkezésre a személyi juttatásokra. [Időközben 900 millió forint költségvetési támogatást kapott a büntetés-végrehajtás.] A dologi kiadásoknál 1 milliárd forint hiányzik a biztonságos működtetéshez – az alacsonyabb költségvetési keret, az év közbeni zárolás és az előre nem látható kiadások miatt. [Időközben 300 millió forint dologi kiadás előirányzat emelést kapott a büntetés-végrehajtás.] Néhány intézetben a szolgáltatói számlák kifizetése nehézségekbe ütközik.

„Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium vezetése fogékony a fenti problémák megoldására, a tárgyalások során a Pénzügyminisztérium kinyilvánította, hogy a büntetés-végrehajtás működéséhez szükséges ez évi pénz meglesz” – jelentette ki a vezérőrnagy. „A fő nehézséget az jelenti, hogy a 2007. évi költségvetés összege jelentősen kisebb lesz a 2006. évinél” – tette hozzá.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka külön kiemelte, hogy az intézetekben kiépített biztonságtechnikai rendszerek karbantartására évek óta nem jut elegendő pénz, a műszaki színvonaluk romlik. Napjainkban szinte ugyanolyan nagyszabású fejlesztésekre lenne szükség, mint a kilencvenes évek elején, amikor ezek a rendszerek kiépültek. A gond nem tárca szintű, magasabb szinten megoldandó problémáról van szó.

Csere László ezt követően a Büntetés-végrehajtási Szervezet korszerűsítéséről és racionalizálásról szólt. 2005-ben miniszteri döntés született az átalakításról, amelyben egy kisebb költségvetésű, karcsúbb, ugyanakkor hatékony szervezet kialakítása volt a cél. Az átalakítás első lé-



péseként 2005 őszén megvalósult az országos parancsnokság átszervezése, amelynek miniszteri biztosa Csere László – még mint a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka – volt.

A 2005. október 1-jén az új országos parancsnokság létszáma a korábbi 201 főről 150 főre csökkent. 2005. december 31-én megszűnt a Büntetés-végrehajtás Központi Ellátó Intézete. A felszabadult létszámot – takarékosági okokból – még nem adták át az intézeteknek, így a Büntetés-végrehajtási Szervezet létszámartalékkal rendelkezik.

A szervezet-átalakítás első lépcsője, az országos parancsnokság átszervezése kevesebb vezetőt, hatékonyabb munkaszervezést, nagyobb szakmai önállóságot eredményezett. Magvalósult az ellenőrzési átfedések megszüntetése. Számokkal érzékeltetve: a vezetők száma 42 főről 25 főre csökkent, két országos parancsnok-helyettesi munkakör megszűnt, a szervezeti egységek száma hattal lett kevesebb. A vezérőrmagy hangsúlyozta, hogy az átszervezés során szinte mindenkinek tudtak más beosztást ajánlani, beleértve a Központi Ellátó Intézet munkatársait is.

„Az országos parancsnokság átszervezésével korántsem fejeződött be a Büntetés-végrehajtási Szervezet korszerűsítése” – mondta az előadó, aki „feszítő erő”-ként említette a költségvetési helyzetet és azt, hogy meg kell felelni a feladatoknak.

„Nem tudunk olyan gyorsan haladni a szervezet-átalakítással, mint kellene” – jelentette ki az országos parancsnok az átszervezés második lépcsőjéről, az intézetek önállóságának növeléséről szólva. Az egyik legfontosabb teendő a gazdaságtalan feladatok „kiszervezése” a büntetés-végrehajtás feladatai közül. „Az a korábbi gyakorlat, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek önállóságra rendezkedtek be, ma nem tartható, a nem szakmai feladatokat ki kell adni, a felszabaduló létszámot pedig a szakmai feladatok ellátására kell átirányítani. Az élelmezés területén ki kell alakítani a külső beszállítók rendszerét” – mondta az előadó.

Csere László kitért arra, hogy a Komárom-Esztergom Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2006. december 31-éig megszűnik, a fogvatartottak más intézetekbe történő elhelyezése elkezdődött.

A vezérőrmagy szerint gazdaságtalan, hogy a pénzügyi-gazdasági könyvelés intézeteként külön-külön történik. Bárhogy is oldódjon meg ez a probléma, minden esetben az érintett személyi állomány továbbfoglalkoztatásában gondolkodnak. A rendőrség és a határőrség összevonása várhatóan létszámleépítéssel fog jární, ezzel szemben a büntetés-végrehajtás eddig átcsoportosíthatja szakmai területekre a szervezetén belül felszabaduló létszámot.

Ezt követően a tájékoztató a PPP-projekt keretében megvalósuló börtönépítések helyzetét mutatta be. Mint ismeretes: 2004-ben a 2126/2004 (V. 28.) számú kormányhatározat két, egyenként 700 férőhelyes börtön építését írta elő az ország észak-keleti, illetve nyugati részén. Az új büntetés-végrehajtási intézeteknek – a kormányhatározat szerint – 2007 első félévének végére kell belépnie a rendszerbe. Az ország észak-keleti térségében megjelölt börtön Tiszalökön, zöldmezős beruházással, míg a nyugati régióban előírt intézet Szombathelyen, a volt Savaria Kiképző Központ átalakításával valósul meg. Utóbbi – utólagos döntés alapján – 800 fő befogadó képességű lesz, mert a mostani – a város központjában található – megyei intézet meg fog szűnni.

Az uniós előírásoknak megfelelő új intézetekben börtön- és fegyház-fokozatú férfi elítélteket helyeznek el. Ezen kívül Szombathelyen még 100 fő előzetesen fogvatartott számára biztosítanak férőhelyet moderm kialakítású, 1–4 személyes zárákban.

Az építkezésekről szólva a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka elmondta, hogy Tiszalökön a bástyafal már áll, a rossz idő beálltaig várhatóan tető alá kerülnek az épületek, így a szerelési munkák télen is zavartalanul folyhatnak. A 2007. júliusi betelepítés ugyanakkor nem tűnik reálisnak, a büntetés-végrehajtás az augusztusi vagy szeptemberi időpontban kíván megállapodni a kivitelezővel. Szombathelyen a csúszás nagyobb, de – mivel meglévő épületek átalakításáról van szó – behozható, így az átadás 2007. szeptemberére várható.

A két megvalósuló beruházás csökkenteni fogja a magyar büntetés-végrehajtási intézetek közel 140%-os telítettségét, még akkor is, ha a Komárom-Esztergom Megyei büntetés-végrehajtási Intézet megszűnik. (Az eredetileg 50 fő befogadóképességű intézetben korábban volt olyan időszak, hogy 200 fogvatartottat helyeztek el.)

Ezután a személyzet helyzetéről beszélt Csere László. Az állományt elbizonytalanították azok a sajtóból érkező hírek, hogy a szerzett jogosultságok elvonása várható. Az igazságügyi és rendészeti miniszter kijelentette, hogy a tárca irányítása alá tartozó egyetlen fegyveres testület sincs erre a változásra felkészülve.

A Büntetés-végrehajtási Szervezetnél közel 700 fő – közülük 60 vezető – szerzett nyugdíjjogosultságot, ha ők kiválnának a testületből, az nagy nehézséget okozna. Az intézetek megkapták azt a tájékoztatást, hogy 20 év szolgálati idővel a szerzett jogosultságok nem veszhetnek el.

Az elmúlt években a személyi állomány jelentős mértékben megfiatalodott, kiesett a középgeneráció. Sok tehetséges fiatal dolgozik a büntetés-végrehajtásnál, sok fiatal lett vezető. A vezérőrmagy megjegyezte, hogy sokan bírálják is őt ezért, majd hozzátette: „a büntetés-végrehajtásnak csak humán erőforrás tartalékai vannak, csak ezek felhasználásával lehet túlélni ezt a nehéz helyzetet, hogy a lehető legkisebb szakmai hátrány keletkezzen”.

Csere László ezt követően – a visegrádi négyek országait például véve – érdekes nemzetközi kitérőt tett a hazai büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetének érzékeltetésére. A térség országait tekintve a magyar büntetés-végrehajtás élen járt a szakmaiság és a politikamentesség tekintetében az elmúlt évtizedekben, mára elvesztette ezt a szerepét. Messze előttünk jár a cseh büntetés-végrehajtás a technikai feltételeket illetően, amely – mint a visegrádi négyek idei találkozásán kiderült – az Egyesült Államokból szándékozik biztonsági berendezéseket vásárolni a közeljövőben. A technikai fejlesztések színvonalát tekintve Szlovákia is megelőzött bennünket, a lengyel büntetés-végrehajtás is jobban áll anyagilag nálunk, igaz bizonytalan politikai helyzetben kell működnie.

„A magyar büntetés-végrehajtás erénye a hátrányára vált” – fogalmazott a vezérőrmagy arra utalva, hogy a rendszerváltást követően Szlovákiában és Lengyelországban börtönlázadások voltak, amelyek következtében ezekben az országokban jelentős mértékben fejlesztették a büntetés-végrehajtást. „Tragédiák nálunk is bekövetkezhetnek a jövőben, ha a működés és a fejlesztés alaprendszerét a büntetés-végrehajtás nem tudja előteremteni” – jelentette ki az előadó, aki szerint a magyar büntetés-végrehajtás személyi állománya képességek, hozzáállás tekintetében nem marad el más országok személyzete mögött.

Csere László végezetül a gazdasági társaságok helyzetére tért ki tájékoztatójában. A gazdasági társaságok – néhány kivételtől eltekintve – válságban vannak. Egy kft. esetében csődeljárás indult, ennek okai részben a rossz vezetői döntések, részben a jó döntések késői (nem időben történő) meghozatala voltak.

A munkáltatás stabil helyzetben volt a hetvenes-nyolcvanas években az előadó szerint. A magyar gazdaság rendszerváltást követően kialakult liberalizált piacán sorra veszítették el megrendelőiket az időközben kft-kké átalakult büntetés-végrehajtási vállalatok.

A jövő elképzeléseit illetően a vezérőrmagy elmondta, hogy a munkáltatást részben költségvetési foglalkoztatássá kell átalakítani, s hogy a nonprofit rendszerre való átállás jelenthet megoldást. Ez utóbbihoz azonban jelentős forrásokra, több 100 millió forintra lenne szükség. A magántőke bevonását is meg kell próbálni, ehhez a jogszabályi háttér még hiányzik. Az állam döntési joga természetesen a privatizált vállalatok esetében is megmaradna.

A kilenc ipari és a három mezőgazdasági kft. közül csak egy-egy nyereséges. Megtakarítás jelentene a gazdaságtalanul működő kft.-k egy szervezetbe történő összevonása. A fogvatartottak 50% körüli foglalkoztatási arányát a magyar büntetés-végrehajtás minden körülmények között meg kívánja tartani.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a tájékoztatót követően a felmerült kérdésekre válaszolt, amelyek közül az első – egy újságcikkre hivatkozva – a pécsi Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete működésére vonatkozott. Csere László válaszában kifejtette, hogy az 50 fős, Phare pénzből épült intézet önálló költségvetéssel rendelkezik, de a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe integrálódik be. 2006 szeptemberének végén kezdődött meg a fogvatartottak betelepítése. Ez már a harmadik regionális büntetőintézet az országban a fiatalkorúak részére, de még többre lenne szükség.

Az új büntetés-végrehajtási törvény elfogadásának időpontjára vonatkozó kérdésre válaszolva Csere László elmondta, hogy az igazságügyi és rendészeti miniszter utasítása szerint a jogszabály szövegének véglegessé tételét idén el kell végezni, s a törvénynek még ebben a parlamenti ciklusban hatályba kell lépnie.

„A befektetőknek miért előnyös, hogy börtönt építsenek?” – kérdezte **Dr. Nagy Ferenc**, a fórum levezető elnöke a PPP-beruházások kapcsán. Csere László szerint a magántőke bevonásával megépülő börtönök esetében a befektető számára az a vonzó, hogy 15 év állami garanciát kap arra, hogy befektetéséből hasznot húzzon. A jelentkezők arra törekednek, hogy ez minél több legyen, a minisztérium természetesen ebben ellenérdekel. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a befektetők az üzemeltetés során is a haszonra törekszenek, így az államnak biztosítani kell, hogy a fogvatartottak jogai ne csorbuljanak.

A rendezvény két fontos bejelentéssel zárult. **Dr. Estók József bv. dandártábornok**, a Sátorlajújhelyi Fegyház és Börtön 2006. szeptember 15-én nyugalomba vonult parancsnoka elmondta, hogy az intézet – állandó kiállítóhely formájában – börtönügyi múzeumot hoz létre. Ehhez jelentős pályázati forrást nyertek. Kérte a jelenlévők és rajtuk keresztül az egész szakma segítségét a még meglévő tárgyi és szellemi emlékek összegyűjtésében.

Dr. Lőrincz József ny. dandártábornok, az ELTE Állam és Jogtudományi Kar docense – a Magyar Börtönügyi Társaság elnökségi tagja – a Társaság, a Humán-Pszicho 2002 Kht. és a Pannon Oktatási Központ közös tudományos jellegű konferenciájára hívta fel a figyelmet. [A „Szocializáció és reszocializáció” címet viselő, 2006. november 17-én megrendezett konferenciának szintén az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara adott otthont.]

D. F. I.